

~~НП 98-1~~
6

ЧЫЛА ЭЛ ПРОЛЭТАР-ВЛАК, УШНЫЗА!

У МАРИЙ ДРАМАШ

ССР Ушэм корно пашам ончышо калык комисар
Л. М. КАГАНОВИЧ йолташ

1935 ий

МАРИЙ ОБЛАСЬ
КУГЫЖАНЫШ САВЫКТЫШ

Ийунь № 6

МАРИЙ ҰДРАМАШ

ТЫЛЗЭ ЙЭДА ЛЭКШЭ ЖУРНАЛ
1935 ий ийунь 2 - № 6

Ик гэктарымат сомлыдэ кодаш огыл

Күкшө шурно лэқтыш вэрч кучэдалмаш—йалозанлык пашан тунг задачыжэ. Тидэ шотышто шошо ага эртарымэ годым мэ йатыр пашам ыштышна. Но тидэ паша тунгалтыш гына, тудым ончылнысо чыла паша дэнэ пэнгыдэмдаш күлэш. Шурно лэқтыш нөлталмэ вэрч кучэдалмын вэс күлэш йөнжө—сомлымаш. Ұдымө шурным шүкшудо дэч эрыктэн гына шурнылан кушкаш йөн лийэш. Кажнэ колхозник, посна озанлык шүкшудо нэргэн пэш раш палэн шога. Шүкшудо талышнымэ вэрыштэ шурно лэқтышыжат начар, шагал лийэш. Садэ гычын сомлымаш паша пэш күлэшан—тидэ койынак шога. Тугэ гынат, сомлымаш паша область мучкө пэш начар кайэн шога. Шукыракшым посна озанлыкыштэ сомлымаш паша начар. Тидланак партий дэн правителствэ вуйлатымэ дэн партийэц да комсомольэц-влаклан, тугак моло активлан пашаштэ эрээк массэ пашам кумдан шарэн шогыман.

Колхозникым уланымыштымаш шурно лэқтыш нөлталмаш дэн пижын шога. Тышкак сомлымашат пура. Садлан мэмнан ончылнысо бойэвой паша: ик гэктарымат сомлыдэ кодаш огыл. Тышкэ чыла вийым мобилизоватлаш күлэш. Колхоз дэн колхоз, йалсовэт дэн йалсовэт, посна бригадэ, звэна, колхозник сомлымашым

сай эртаршаш вэрч соцтангасымашыш ушныман. Тыгэрак колхоз пасум культурно ончэн, культурно пасуш савырэн шуктэн, мэ ышкэнан пасум чынак күкшө шурно лэқтышан пасуш савырэна. Сомлымаштэ, моло пашаштэ улмо сэмынак, паша вийым сайын организоватлаш күлэш. Кажнэ участкэш 3—4 йэнган звэнам шогалтыман, нунын пашаштым ончэн налман. Нуно тидэ участкылан вуйын шогышт. Шүкшудо сомлымо годым ийгэчым палэн ыштыман. Адак пидын йол дэн күрын шогыман огыл. Пэш ночко, йуран кэчыштэ шүкшудо күраш анга умбак пурыман огыл, тугэ ұдымө мландэ чот тошкалтэш. Тошкалтмэ вэрыштэ шурно мландэ гыч вұдым—кочкышым налын ок кэрт, тундэн лывыжгэн кошкаш тунгалэш. Адак йыдал дэн, альэ ботинкэ дэн күрмэк, шурно вож чот тошкалтэш. Сандэн шүкшудо сомлаш тунгалмэ годым пэш ойар, пэш ночко кэчэ ынжэ лий, шүк сомлышо чара йолын шурным тайалтэн күрман. Күрмө шүкшудым, анга умбачын луктын, вэс чара вэрэш оралман, альэ силослан опыман. Сомлымаш дэн шурно шочаш йөн ышталтэш. Шурно лэқтышым кугэмдэн, колхоз озанлыкым пэнгыдэмдэна, колхозник-влакын илышыштым сайэмдэна.

Смирнсва

Шурно лэқтышым нөлталын гына улан, культуран илышыш лэкташ лийэш. Күкшө шурно лэқтыш вэрч кучэдалмаштэ шурным сомлымаш куго вэрым налэш. Колхозницэ дэн ышкэт озанлыкан шэмэр ўдрамаш-влак! Чыла пасум шүкшудо дэч эрыктыза, пасушто ударницэ лийза!

Мар. ж.
1-5

ПАКЧА САСКАМ ЙЫРАНГЫШТЭ УЛМЫЖО ГОДЫМ САЙЫН ОНЧЭН КУШТЫМАН

Пакча саска—моло культургай огыл, тудым сайын ончэн моштыман. Пакча саскалан вудат моло саска дэч утларак кўлэш. Садлан лийын кусарэн шындыма гыч тўналын иланэн шумэшкыжэ кажнэ кэчын вудым оптыман.

Саскалан вудым чаманыман огыл, вожыш витымэш оптыман. Кукшо ойар кэчыштэ кэчэш кок кана—эрдэн кэчэ лэкмэ дэч ончыч, кастэн кэчэ шичмэк оптыман.

Саскалан йўштө вуд огэш кэлшэ, йўштө вуд дэн кэчыгут кэчэш ырэн шогышо саска шулэн каймэ сэмын лийэш. Садлан лийын саскаш вуд опташ кэчывалым вочкэш альэ пэчкэш вудым нумал шындыман.

Вуд оптымо годым вэбран нэржым мландэ лишан кучыман. Тыгэ лишан от кучо гын, рокым мушкын, саска вожым чараш луктын кэртэш.

Йыранг ўмбалнэ мокла кийшым эрэ шалатыман, пушкыдэмдэн шогыман. Саска вож тўнгыштө кугу йўр почэш пэш чот лаптыртэн пэнгыздэмдэн шында. Саскан вожшо тыгай пэнгыздэ вэрыштэ кочкашыжэ мландэ гыч кочкышым налын ок кэрт. Садлан лийын вож тўнгыштө эрэ пушкыдэмдэн шогыман. Йыранг пушкыдэмдаш вычкыж кўртньан торэш товар уло. Торэш товар дэн тыгыдын руэн мландым пушкыдэмдыман. Тылэч посна йыранг пушкыдэмдаш кўртньө шорвондо лийэш, тиддэнат пушкыдэмдаш лийэш. Тыгэ саска вожым урэн пушкыдэмдэн шогэна гын, шўк шудымат пытарэн шогэна, саскажат сай, кугу шочэш.

Урымо саска кэрэк кунамат утларак пайдам пуа. Моланжэ палэ: парэнгэ, помидор, ковышта, адак моло культур-влакат урымо дэн угыч вожым колтат, тиддэн мландысэ кочкыш наста-влакат саскаш утларак логалыт. Мутат укэ, мландысэ кочкыш наста-влак утларак логалыт гын, саскажат пэнгыздэ лийэш да адак вийын кушкэш. Пэнгыздэ саскаштэ кэрэк кунамат йэмышат

утларак лийэш. Тиддэч посна урымо дэн ушмэнын альэ кэшырын качэствыжэ сайэмэш, рашка-тутло таман лийэш. Ты шот дэн ик пакча саскамаат урыдэ кодыман огыл. Саска ончымашкэ адак тыгай паша пура: помидор кушмо годым тудын вондыжо нумал ок кэрт, а йужгунамжэ мардэж пуалмэ дэн кўрлынат кэртэш. Тыгэ ынжэ тайнэ-кўрылт манын, помидор вондо воктэн тойам (мэнгым) шогалтыман. Мэнгылан кум сантиметр кўжгыт ик мэтр кутышан тойа-влак кўлыт.

Помидорын самырык годымак мэнгым шогалтыман. Мэнгэ шогалтымэк, вондым тунамак вычкыж мочыла дэн мэнгэ вэлэн кылдыман. Вондым пэнгыздын пидаш, ок йөрө. Помидор дэн мэнгэ коклаштэ кок-кум сантиметр нарэ вишым кодыман.

Тылэч посна, помидорын качэствыжэ сай лийжэ манын, помидор вондысо уто укш влакым пўчкэдыман. Тиндэн помидорат кугу, кўкшө вондан лийэш. Помидор пэш шуко лышташан лийэш. Помидор пэш шуко лышташан лийэш гын, укшым вэлэ огыл, лышташымат пўчкын изэмдыман.

Кузнэцов.

Йоча площадкэ пöрт тыгай лийман

Йоча площадкэ пöрт йандар, волгыдо лийман. Йандар пырдыжыш картинкам, лозунгым, плакатым сакалаш күлэш, түрлө пэлэдышым шындылман, түрлө модыш-влакым йамдылыман.

Кажнэ үзгарын ышкаланжэ ышкэ вэржэ лийжэ. Узгар-влакым йочалан пумо годым тунуктышылан тидым палэн шогаш күлэш: эн ондак чыла арвэр йоча-влаклан умылшашлык лийжэ, сайын, йытыран, арун ыштыман лийжэ. Йоча модышым пэш шуко муаш лийэш да, чыла модышыжо йочалан ок кэлшэ. Налмэ годым кэлшышым палэн налаш күлэш. Картинка дэн модыш илыш гыч налмэ лийжэ. Адакшым шуко тыгыдэ сүрэтанынжэ лий, шуко тыгыдэ сүрэтаным йоча-влак палэн огыт кэрт. Картинкаштэ ик сүрэт вэлэ лийжэ. Вождь-шамычын портрэтшэ: Ленин, Сталин, Ворошиловын альэ моло потрэтышт сакымэ сита. Тылэч посна адак йошкакармэйэц, пионьэр картычкым сакаш лийэш. Колхоз илыш кокла гыч картинкам пурташ лийэш. Күлэш сүрэтым чылажэ годым йамдым муаш огэш лий. Тугайэ годым ышкэат ышташ лийэш. Тошто журнал, альэ плакат гыч сүрэтым пүчкын налын, кугу ош йандар кагазэш пыжыктэт гын, тудат кэлша. Тэвэ пионьэр сүрэтым журнал гыч пүчкын налын, кугу ош кагазэш пыжыктэт гын, пэш чэслэ картинкэ лийэш, тыгак түлэч моло картинкымат ышташ лийэш.

Йоча учрэдэньыштэ пэлэдыш сылнэ түсым пуа. Окнаш шындымэ пэлэдыш, пасу гыч погымо пэлэдыш, адак чодрэ пэлэдышымат, пушэнтэ воштырым да монь погэн бутылка вүдэш шындаш лийэш. Тыгай пэлэдыш-влакым кэч кунар, кэч кужакынат шындаш лийэш.

Тулэч посна адак йоча-влаклан ончаш банкэ вүдэш колым ашнаш лийэш.

Йоча тунуктымо пашаштэ үзгар-влакым ышкэ вэрышкыжэ шындыл моштымо пэш кугу вэрым налын шога. Тидым ончэн йоча-влакэт порадкылан, арулыклан, тарманым саклэн кучаш тунэмыт. Илышыштэ йоча-влак мом ужыт, тудым

картинка дэн пэнгыдэмдышашлан картинкам пырдыжэш сакалаш күлэш. Тугэ гынат, адак ик картинкам кэнэж, тэлэ коч кэчыктыман огыл. Картинка-влакым паша каймэ сэмын вашталтылаш күлэш. Йоча-влакын ик картинка дэч интэрэсышт пыта гын, вэс картинкам сакалаш күлэш.

Йоча учрэдэньыштэ лозунгым, плакатым күзэ возыман

Йоча учрэдэньыштэ кагазэшат, матэрналэшат лозунгым, плакатым кугу вийаш буква дэн возыман. Кагаз дэн матэрыын түржым төр пүчкаш күлэш. Түржым пүчкын төрлатымэкэ линэйкэ дэн сайын гына графитлэн, вара кисточка дэн возаш күлэш. Кисточка укэ гын, имньэ шар дэнэ, альэ сөсна шу дэнэ шкэат ышташ лийэш. Возымо годым пэнгыдын шогаш матэрым альэ кагазым кнопка дэн күварэш пыжыктыман.

күзэ түрлө түсан кагазым ыштыман

Йоча учрэдэньыштэ паша ыштымаштат, украшатлымаштат түрлө түсан кагаз пэш күлэш. Тугэ гынат, тыгай кагазым йаллаштэ муаш йөсө. Тудлан вэрчын мланна ышкаланна ышташ тунэмаш күлэш. Ышташ йөсө огыл, ик стакан шолшо вүдым налаш, тушко ик порошок анилиновой чийам пышташ (вургэм чийалтымэ чийа), адак тушкак ик совла парэнтэ ложаш дэнэ ыштымэ клэй-вүдым пыштыман. Тудым сайын лугэт, вара кэч могай ош кагазым чийалташ лийэш. Тудо вүдыш чыкалтэт да шарэн пыштэн коштэт, тыгэ пэш сай түсан кагаз лийэш. Адак вэс сэмынышташ лийэш. Тазыш альэ тарэлқаш вүдым налат, тушко 1—2 чай совла красиным альэ бэнзиным пыштэт да лугэт. Посна-посна банкэш чийа-влакым иктаж кум гүрлым ыштэт. Вара тазышкэ кажнэ банкэ гыч изиш-изиш чийам пыштэт. Тазыштэ вүд үмбалнэ чийа кружок томган-томган лийын шинчэш. Тидэ вүдыш ош кагазым чыкалтэн налат гын, тугай сай мраморный кагаз лийын лэктэш. Чийалташ тошто газэтымат лийэш, только пэш туржалт пытышэ ынжэ лий.

Пэтрова.

„КОМИНТЭРН“ КОЛХОЗ СЭМЫН КУЛЬТУРНО ИЛАШ ТУНЭМЗА

Иктаж кана Оршанкэ районуш мийэнда? Мийэн огыда ул гын, ала колында, тыштэ Марково йал совет көргыштө—„КоминтэРН“ колхоз уло. Районыш мийэда гын, ты колхозыш пурыдэ ида кай. „Молан пурашыжэ?“—маныда дыр. Моланжым тэвэ шкэ ужыда...

„КоминтэРН“ колхоз пэш сьлнэ вэрыштэ шинча: йал кугу, кум урэман. Кок урэм кутыньэк вола, кумышыжо ты кок урэм мучаш гычла торэш кайа. Йал воктэч, йалым сьлнэштарэн, энгэр йога. Урэмлаштэ, пакчалаштэ эрэ олма пу, ломбо, пызлэ, тулэч моло сатат шкэ ужар лыш-ташышт дэн ужар сывыным чийэн шогалшэ ковыра ватэ гай колхоз йалым сьлнэштарат.

Йалын кок урэм коклаштыжэ сатэр уло. Ты сатэрэш колхоз плошчадыкым ьштэн. Плошчадыкэ йыр чашма дэн чашмалэн шындымэ, пураш-лэкташлан изи капкам ьштымэ. Чашма воктэн кок могырым, плошчадыкэ йырым-йыр ошмам оптэн, лопка корным ьштымэ. Корно воктэн корно дэн гульайэн коштшо ўдыр-качэ-влаклан шинчын каналташышт изи тэнгыл-влак улэдат. Плошчадыкэ покшэлнэ чара вэр уло. Тышан кап-кыл пэнгы-дэмдымэ вэр ьшталтын, ошмам оптэн, сайын гына ачалэн шындымэ.

Плошчадыкыш кастэнэ паша гыч толмэкышт-колхозник-влак нойшо могырыштым кандараш лэктят. Тыгэ лэктын, шонгырак-влакшэ тэнгылыштэ мутланэн шинчэн эртарат. Рвэзэ-ўдыр-влак сайын чийэн гульатлэн кошташ, модаш лэктят. Плошчадыкыштэ пэш сьлнэ. Садлан кэч көнат плошчадыкыш лэкмэк вашкэ пурымыжо ок шу. Чынжымак, йырым-йыр сатэр, шўшпык муро йўк шокта, шўшпык йўк дэн пырля кармонь йўкат пылышлан тэдын солна. Кармонь почэш ўдыр-рвэзэ-влакынат муро йўкышт кас йуалгым шэргыларат:

Тошкэм шэнгэл куэжэ
Кукулан толын муралташ.
Мэмнан ьштымэ сатнажэ,

Мыланна лэктын модылдаш:
Шушнык йўкым колнэда гын,
Лэкса пырля модылдаш.
Мэмнан модмым ужнэда гын,
Лэкса тышкэ каналташ:

Адак йужо рвэзэ-ўдыр-влакшэ плошчадыкэ покшэлнэ кап-кыл тазангдымэ модыш дэнат модыт, тўрлө упражньэным да монь ьштылыт. Вэлосипэд дэнат кудалыштыт, йужгынам 6—8 вэлосипэд да монь почэла кудал эрта. Чылт өрат, палдымэ йэнгжэ тидым оласэ садлан вэлэ шотла.

Плошчадыкэ дэч торат огыл колхозын правлэньэ пёртшө да имньэ вўтажэ шинчалан пэрна. Правлэньэ пёртыш пурымэкат колхозын культурно ылышыжым вигак ужаш лийэш. Пырдыжыштэ лозунг-влак, пырдыж газэт, вождын портрэтышт-влак кэчат. Кум ўстэл уло. Ик тураштэ „Колхоз вуйлатышэ“, вэсыштэ „Счэтовод“ манын возэн сакымэ. Кажнэ ўстэмбалан йошкар шовыч шарымэ. Вуйлатышын ўстэмбалныжэ йошкар шовычышто Лэнинын бўстшо шинча. Кўвар чийалтымэ, шўк падрашым, пуракым от уж. Конга ош комбо гай гына койын шинча. Адак ик лукышто, ўстэмбалнэ патэфон шинча.

Плошчадыкэ вэс могырышто, кутынь урэман торэш кайшэ урэмыштэ колхозын йоча сатшэ дэн трахом эмлымэ пунктшо койэш. Ты кок пёрт йыгырэак улыт. Тыжэч мўндырнат огыл йй лукмо завод койэш. Йоча ончымо пёртат сьлнэштарымэ. Йоча ончымо пёрт окна йымалан, чашма көргэш, тўрлө пэлэдышым шындылмэ. Кудвэчэ эрыктэн шындымэ, куштырам йалт от уж. Воспитатэльныца Лиза йоча-влакым сай онча.

Тыгэ „КоминтэРН“ колхоз, партий дэн правитыльствэ шўдымым шуктэн, культуран ылыш корныш возын. „КоминтэРН“ колхоз дэч моло колхоз-влакланат примэрым налман.

ЭНЭЖ ЭЧУ

Вольыкым күтэн моштыман

Совхоз дэн колхоз-влакым шукэмдэн, колхозник дэн ышкэт озанлык-влакын таварлык дэн пашалык вольыкыштым шукэмдэн шогэна. Вольык вуйым шукэмдымэ дэн пырля тудым ашнэн ончэнат мошташ күлэш. Садлан вольык ашнымэ пашаш науко, вэтэринар йоным пуртэн шогыман. Тунам гына таварлык вольыкын пайдажэ вэрч кучэдалын, вольык ашнымашым вийангэна.

Вольык ашнымаштэ кургым ситарэн шогыман ик эн күлэш пашалан шотлалтэш. Ситышашлык курго нэгызым ыштыдэ мэ вольык ашнымэ пашам шуктэн она кэрт. Вольыкым ийдалук мучко пукшэн шогыман таварлык вольыкым ашнымаштэ эн түн, эн күлэш условийлан шотлалтэш. Сандэнак курго нэгызым ыштымэ годым, тэлэ мучкылан күлэшым вэлэ огыл, вольыкым кэнэжымат күлэш сэмын пукшаш ситаршашым ушышналман. 16-шэ партий погынымаштак курго нэгызым ыштымэ нэргэн пэш кумдан кутырышт. Күтымө вэрым да шудылыкым (олыкым) сайэмдымэ нэргэнат пэш шуко кутыралтын ыльэ. Кызыт улшо шудылык дэн күтымө вэр-влакым сайэмдымэ паша курго програмын күрылтдымө ужашыжэ лийын шога. Сандэнак олык дэн күтымө вэр шотыштат мланна активнэ програмэ күлэш манын Йаковлэв йолташ каласэн. Мэмнан вольык ашнымэ пашаштына вольыкым күтыман озанлык-экономик шотышто пэш кугу вэрым налын шога. Вольык кэнэж гоч пасушто, йандар йужышто коштмо дэн кэчэ волгыдо вольыкын организмыжлан кугу пайдам пуа, лулэгыжым пэнгыдэмда, сай кушташ полша. Күтымантэ ужар шудым (тушто витамин да миньэрал арвэр-влак шуко улыт) вольык йоратэн кочкэш, тугэ кочмо

шумыжо вийангэш. Ик могырым күтымө вэрым вэтэринарнэ-санитарнэ шотышто тазандымэ йон-влакым ылышыш тўрыс пуртыман. Вэс могырым, вольыкым күтымө годым, арулыкым чот эскэрэн шогыман. Вольык чэрланымашым эскэрэн чотлыма гыч тыгэ койэш: вэрым тёрлатыдымылан да тушто тазалык аралаш йон-влакым шуктыдымылан көра, шошым да кэнэж жапыштэ шуко вольык түрлө чэр дэн чэрлана. Вольык ашнымэ озанлык-влак күтымө жапыштэ утларакшым тыгай чэр дэч зийаным налыт: сибир йазвэ, карбункул, йашыр, пагар дэн шоло катар чэр, сөсан чэр, йадан шудым кочкын чэрланымаш, мўшкыр күпчымаш, пэрэн альэ түкнэн чэрланымаш, тулэч молат.

Күтымө годым вольыкым чэрланымаш дэч чот аралэн, эскэрэн шогыман. Тидлан вэрчын күтымө вэрым да йўктымө вэрым ончылгоч сайын ачалыман. Күтымө вэрыштэ колышо вольыкын вильажэ лийман огыл, тудым чыла эрыктыман. Вўдым йўаш лўмын тавым, альэ памашым күнчыман.

Кажнэ күтызылан күтымө вэрым сайын ончэн шогыман, вольыкым жапыштэ йўктыман, кандарман, шокшо да йўштө мардэж, адак чодрa йанлык дэч аралыман. Ночко да купан вэрлаштэ түрлө чэр пижын кэртэш, вольыкым чэр дэч аралшашлан, ночко вэрыштэ күтыман огыл. Вольык ашнымашым пэнгыдэмдэн шарымэ паша, пашазэ дэн шэмэр калыкклан шыл дэн шөр. продуктым да промыслэныслан илэ таварым ситарэн шогымо паша чыла совхоз дэн колхоз вуйлатышэ-влак дэч күтымө вэрым сайэмдэн вольыкым түрлө чэр дэч аралышаш йон-влакым уло вий дэн илчышыш пурташ йодэш.

Смирнова.

УШКАЛ ФЭРМЭ ВИЙАНГЭШ

Оршанкэ район, Марково йалсовэт, „Коминтэрн“ колхозын ушкал фэрмыштыжэ постойаннэ бригадэ уло. Бригадыштэ бригадэ члэн-влак шкэ коклаштышт соцтангас договорым ыштэныт. Договорэш кузэ лүштыман, кузэ вакшышым ачалыман, кузэ ушкалым пукшыман-йүктыман, чылажат ончыкталтын. Соцтангас ыштымэ почэш чылажат ылышыш тўрыс пурэн шога. Прэзэ ончышо Крэсти ындэ кум ийлан прэзым онча. Ышкэжат ударница, тыгэ сай ончэн моштымыжлан Крэсти-йым прэмировайэныт.

Фэрмэ вуйлатышат учотым сай шындэн. Шышымат ышкэ жапыштак кургым (кормам) йамдылэн ситарэн шогыш. Ушкал ончышо, лүштышө-

влак ушкал толмашэш йүдлан вакшышым сайын йытырайэн шындат. Ушкал малымэ годым вүташ ик йэнгымаг орол ок пурто. Лүштышө-влак эрат-касат ушкал водарым лэвэ вүд дэн мушкыт, водарым йандар шовыч дэн ұштын лүштат. Ушкал лүштымө вэдрамат эрэ шокшо вүд дэн когартэн, эрэк йандарын кучат. Умбакшымаг „Коминтэрн“ колхозын ушкал фэрмыжэ эшэ сайрак ышташ тўналэш манын ұшанэна.

Мэмнан колхозын фэрмыжым ончэн налын, моло колхозат тыгак ышташ тўналза!

Чачи.

Йоча-влак—йасльэ дэн сатыш, авашт— колхоз пасуш

Колхозница ўдрамаш-влак пасу пашаштэ ударнын пашам ыштат. Кызыт у ылышым, социализмым ышташ мыланна таза йэнг күлэш. Мый „Коминтэрн“ колхозышто йоча сатыштэ кок ийлан пашам ыштэм. Мый тидэ пашам йөрэтэн, кумыл дэн ыштэм. Йоча садыштэм 40 йоча, адак йоча йаслыштэ 20 аза улыт. Тидэ пашам мый ышкэ-дак ыштэн ом кэрт, мыланэм партийный организацэ полшэн шога. Ындэ йоча сад паша сайынак вийан шуо. Йочалан модашлан плошчадкат уло, пёртат сита. Кочкышлан продуктым колхозгыч чыла ситышын пуэн шогат. Койко кажнэ йочалан, одйалат, вакшышат, шүргө шовычат, модышат чыла ситышын. Паша ыштышэ-влакат мыйын ситышын улыт. Могай мутым туныктэн

каласэм, вуйгэ колыштыт. Утларакшым воспитательница Москвичова Лиза дэн кочкаш шолтышо Стольарова Кулина чыла күштымө пашам ылышыш пуртат. Йочам жап дэн модыктэна, пукшэна, малтэна. Адак йоча-влак патэфон колышташ пэш йөрарат, коклан патэфоным колыштыктэна. Колхоз вуйлатышат Шубдаров Павыл тидэ пашалан вуйын шога, жапыштак тёрлатэн шогэна. „Коминтэрн“ колхоз (Марково йал совэт, Оршанкэ район) ўдрамаш-влак йаслыштэ, садыштэ йоча сайын коймыштым ужын йывыртэн вэлэ улыт.

Начи чыла пашалан кэртэш: „йоча ончымаштэ, моло совэт пашаштэ, колхоз пашам ыштымаштат, тулэч моло вэрэат эрэ вуйын шога“, манын вэлэ куандарат.

Начи.

Ўдрамаш-влак зайомлан подпискым ыштышт

Кожлайэр йал, Морко район, совет власть лиймэ дэч ончыч пэш начар илышт. Кресаньык ўдрамаш-влак тунэмдэ поян кид йўмалнэ пызырналт илэныт. Ўдрамаш-влак ышкэ йал дэч өрдыжкө нигушкат лэкдэ жапым эртарэн улыт.

Кызыт Кожлайэр йал чылт вестүрлэмын. Совет власть шэмэр калыклан эрык ласка илышым, колхоз илышым ыштэн. Пөрйэнтгэ-ўдрамашгэ ындэ тунэмшэ кушкын лэктыныт.

Тэвэ: правительствэ „кокымышо вичийашлык (кумышо выпуск) зайом“ шараш дэкрэтым лукто. Зайомым колхоз калык коклаш шараш колхоз вуйлатышэ Дружинин кугу погынымашым погыш. Погынымаш. „Вончо“ колхоз правлэнь изиак огыл, тугэ гынат, пөрт тич колхоз члэн-влак тольыч.

— Ну, йолташ-влак! Шыпак лийза. Погынымашым почмашэш шотлэна. Погынымаш вўдаш вуйлатышэ дэн сэркалышэ күлэш—манын Дружинин йолташ погынымашым почо.

— Пэчникова Алэксандра!

— Родинов Васлий!—Погынышо кокла гыч

йўк шоктыш. Пэчникова дэн Родионов вэрым налын, погынымашым вуйлаташ тўналыч.

— Йолташ-влак, погынымаштэ ончышаш паша мут район уполномочэн Алэксэйэв йолташлан пуалтэш—манын Пэчникова калыклан умылтара.

Витнымаш почэш Никитина Майра кыньэл шогалын ойлыш: „Мыйэ кокымышо вичийашлык (кумышо выпуск) зайомлан“ правительствын дэкрэтшэ лукмылан пэш куанышым. Мый кум арньаш пашадар дэнэ зайомлан подпискым ыштэм,—маньат, подписной листэш кидшым пыштыш. Никитина почэш Майра, Пэчникова, Эчан, Данилова Марина, тулэч моло ўдрамаш-влакат иктэ коддэ зайомлан сэралтыч. Нинэ ўдрамаш-влак колхоз пашаштат ударницэ улыт. Ўмаштэ 200 паша кэчим ыштэн налыныт. Никитина колхоз пашаштэ вэлэ огыл, моло пашаштат пашалан ударнэ пижын ышта, озанлык кампаньэ эртармаштэ эрэк пэрвой вэрым налын шога. Тыгыракын „Вончо“ колхоз зайомлан подпискыштэ ончыл вэрым районышто нальэ.

Никитин Ваньуш

ШУМИЛЬОВА культурно ила

Йошкар-Ола район, Кугу-сола йал совет „Карл Маркс“ колхозышто Шумильова Настачий пөрт көргым арун кучэн мошта, ышкэжат арун коштэш. Тудын тунэммыжат шагал, ликпунтышко вэлэ коштын. Пөрт көргышкыжө пурэтат, пэш кугун ойыртэмыш уло: тудын күварыштыжэ нимогай лавра, пурак укэ, йандар шинча. Койкышто вакшыш йытыран шарэн шын-

дымэ. Ўстэмбалнэ клэйонко шарымэ. Пырдыштэ фото картычкэ, тулэч моло сүрэтат пижыктылмэ. Окнаштэ сад, занавэс кэча. Шумильова ышкэ чийэн коштмо тувыржым, шовычшыMAT эрэ ошын, йандарын мушкын чийэн коштэш. Тирым ужын моло пощкудо ўдрамаш-влакланат культурно илаш күлэш.

Лиза.

Культурный-бытовой сэкцияй пашам ышта

Мый, Орэхова Начи, культурный-бытовой сэкцияйыштэ ышкэ пашам шуктэн шогэм. Мый ышкэ пашам жапыштак тыгэрак шуктэм: тунгалтыш инколышто туныктышо-влак, ликвидатыр-влак, избач, адак моло актив-влак дэч отчотым колышт налым. Отчот колышт налмэк, пэнгыдэ ойым, шыжым уэш тунэмме пашалан йамдылалт шогашлан пунчал мутым лукна. Кэнэжым школлаштэ рэмонтым ышташ, пуым пүчкэдэн шындалан колхоз дэн соцтангасым ыштышна. Тидэ соцтангас почэш колхоз калык пашам шуктэн шога. Школышто могай рэмонт ыштышашлыкым ыштэн шындышт. Адак пуымат кошкашлан пүчкэдэн шындышт.

Кок колхозэш: „Каганович“ колхоз дэн „Коминтэрн“ колхозэш, кап-кыл пэнгыдэмдымэ площадкым ыштымэ. „Коминтэрн“ колхозышто тра-

хом пункт уло, тыштат паша сай шындымэ. Йал совет көргыштө шэдрам иктэ коддэ шындымэ. Йэн-влак кажнэ кэчын 80-85 йэн маркэ шинчаш эм пыштыкташ толыт.

Крупская йолташын сэрышыжым кажнэ школлэш йоча-влаклан умылтарымэ. Культурный-бытовой сэкцияй дэч посна моло сэкцияйат (окса паша, вольык ончымо, нур паша, корно ачалымэ) пашам ыштэн шога.

Шукэртэ огыл йал совет президиумышто тыгэ кутырышт: сэкцияй дэн сэкцияй ваш-ваш соцтангасым ышташ. Умбакшым пашам сай колтымылан, соцтангасым тэргэн налын, сэкцияй пашам сай ыштымылан прэмировайаш. Пашам сай колташ, йал совет президиумэш чүчкыдынак погэн умылтараш маным пунчалыч.

Чачи.

ЙИ ЛУКМО ЗАВОД

Оршанкэ район, Марково йал-совет, Изнур йалыштэ йи лукмо завод уло. Тидэ заводын пашажым ончалына гын, күчык-кужужым пэш раш ужнына. Завод вуйлатышэ Сийанин йолташ пашажым начар ышта. Тудо ўдрамаш-влак дэн сайын ок мутланэ, сай, ласкан мутланымэ олмэш: „эй, баба, ты ничего не знаешь, вам нечего делать, айда уходите“,—вэлэ маным колта. Адак шкэ пашайэнгжыланат сайын умылтарэн колтымэт мойын укэ. Тидын олмэш иктаж паша нэргэн йодаш мийшылан ўстэмбалым вэлэ мушкындылан шинча. Кызыт тидэ дирэқтырын пашажым комиссий ончэн налын, заводыш вэс дирэқтырым — Филимоновым шогалтышт. Тугэ гынат, тошто дирэқтырын күлдымаш пашажэ альэ мартэнат пытэн ок шу. Тэвэ налаш мастьэр Йашмэтова дэн счэтовод Крупиным, нупины руш дэн мари-

йым ойыркалымаш (шовинизм) уло. Крупинын тидэ койышыжо вэлэ огыл, моло шотыштат йордымо пашажэ койэш. Мутлан налаш: марий ўдрамаш шөр здавайаш, альэ иктаж торыкым мойын налаш толэш гын, тудо вашкэрак поктэн луктэш, а руш ўдрамаш толэш гын, кэч кунар шогышт, ик мутымат ок пэлэштэ.

Тылэч посна мастьэр Йашмэтован мутшым пашачэ-влак Сорокина, Москвичова, Комарова огыт колышт. Йашмэтова титак пашаштым төрлатэн каласа гын, нуно пашачэ-влак ваштарэшыжэ койдарэн вэлэ каласат. Адак пашачэ-влак коклаштэ чыкэдымаш (шолыштмаш) койэда. Тыгай пашалан йал совет президиумэш мут пэнгыдын шындалтын гынат, паша пэш ончыкак кайэн огыл.

Чачи.

Оклий

Ойлымаш

Изэнгэрыштэ капэш шушо үдыр—лач Оклий вэлэ кодын. Проска үмаштэ шошымак, Ана дэнэ Чачий шэм шыжымак марлан кайэныт. Оклий дэкэ кодшо ий качэ иктат толын огыл. Тудо тэний качым пэш вучэн. Вучыдэат ок лий, шошым Оклий пөрвөйак мужыр шырчыкым ужын.

— Ындэ малнэмат тэний мужырангаш түкна,—шонэн Оклий.

Качэ-шамычат шошым толмэкэ үдыр налаш тарванат. Ышкат палэда, йужо качэ марий үдырым налын шуктымэшкыжэ ныл-вич үдыр дэкэ кудалышт савырна. Иктэ дэкэ мийа, үдыр ок кэлшэ, вэсэ дэкэ мийа, ача-ава ок пу, кумышо вэрэ—үдыр ышкэ огэш. Ик сэмынжэ йэнгым сөрвалаш йөсө. Йужо вэрэ йэнгат шөра.

Шүкэмйал Самсон Йыванат үмаштэ тыгэ куд вэрэ шуын, тугак ватэ дэч посна уто тэлым илэн лэктэ. Тэний лышташ пайрэм кэчэ Изэнгэрыш Оклийым йүкташ толын. Оклийым тудо ончычшо шагал пала ыльэ гынат—„кэч мо лийжэ, налын ончэм“ манын шоналтыш. Ончыч коштшо Опой ватаг пэш куанэн:—Пэрвой кандаш үдырым пуэнам, кандаш сүаным ыштэнам, Оклийымат садак пуэн колтэм“, манэш. Опой ватэ Йыванлан Оклийым шот пытэн мокта.

— Оклий пэш чаплэ үдыр: куго капан, шүргө-вылышат ару. Погыжат шуко: 16 шарпан, 21 нашмак, кок ужга, кум мыжэр. Тугай үдыр пэш шагал.

— Йөра, йөра, тэвэ ужына, Оклийжым мый палэм, чынак кап-кыл ару, көргө шүмжө гына ала могай,—манэш Йыван.

— Йэнгын көргыш пурэн илаш от тунгал, айдэмэ шүманак, ушан үдыр,—ойла Опой ватэ. Опой ватаг Йываным Оклий дэкэ вүдэн кайыш. Оклийымт дэкэ калык шуко погынэн. Шукышт үдыр-шамыч улыт.

Ончыч коштшо ватэ ончычак подылынат, йылмэ лудымо кол вэлэ.

— Иумылан тау, пүршө пүрэн—Оклий гай үдырым, Йыван гай качым ныгуштат от му, айда

йүза!—манэш. Оклийат, ачажэ-аважат сөрвалтаршын койыт. Йыванын чонжо ныгэ-нього вэлэ чучэш. Оклийым йол гыч тунгалын вуйыш шумэш ончыш. Оклий чынжымак куго,—маска гай үдыр, үдыр-влак коклаштэ чыла шот дэнат ойырлэнак шога. Изэнгэрыштэ үдыр-шамыч шукэртсэк у сэмын илат, нуно чыланат у вургэмьм чийэныт, вычкыж йолым пидын, альэ катам чийэныт, а Оклий күжгү мжэ ыштыран, түргандран йолым пидын. Онгэш, шүэш мучашдымэ ший оксам, алгам, үштө мучашымат сакалтылын.

— Вигак палэ, акрэт годсо гай. Ужамат, тидэ альбат тошто йүлам ок кудалтэ. Чиймыжым ончэн иктаж коло ий ожнысо илыш вэлэ ушышкэт пура,—шоналтыш Йыванат.

— Йүэшак гын, айда налам, шийжэ торгсиныш пуаш, вургэмжым музэйыш пуаш йөра,—ман вуйжо йыр шона, ышкэ альэ арака чаркам кидышкат налын огыл, эрэ Оклийым моло үдыр-шамыч дэнэ тагастарэн шинча. Опой ватаг Йыванын нэлын шонэн шинчымыжым шижат, Йыванлан „шокшым пуаш“ вэс кыдэжыш үжын лукто.

— Качэ марий тыгэ шинчыман мо? Йүктыман!—ойла Опой ватэ.

— Ай, йэнгай, ала мо чон ок шупш ла!—ваш мутым пуыш Йыванат.

— Мо лийыч, мо лийыч! Тыгай үдырым ни-гуштат от му. Ушан үдыр, йэнг сэмын дэлэгат-кат лийын коштын огыл, спектакльышкат, кинош-кат ок кошт. Иумымат пэш пагала, чэркышкат кажнэ рушарньан коштэш. Ачажэ-аважат пэш йумылан кумалшэ улыт. Ачажэ—сүаным ыштэм, чэркыш мэнчайэм,—манэш.—Тыгэ Опой ватэ Йываным тэмла. Тыгай мутым колмэкэ Йыванын могыр коваштыжэ „копыж“ вэлэ чучо.

— Ой-ой, тыгэжэ кугын мыскылтышыш пурэм. Колхозышто вара чылан воштылаш тунгалыт,—шоналтыш. Вара нимом пэлэштыдэ пөрт ончык лэктын шогальэ. А пөртончыл мучаштэ адак үдрамаш-влак изэ „засэданыым“ ыштат. Йываным

огыт ужат, Оклийым шырпэштылыт вэлэ. Йыванат пылышым вэлэ шогалтэн колыштэш.

— Оклийнат ындэ шонымыжо шуо, мужэдыктэн-мужэдыктэн-толашыш, ындэ кайа,—манэш иктэ.

— Айда кайэн утлыжо, мый тудлан сырэн пытэнам!—манэш шовыч вуйан ватэ.

— Молан?—шыргыжалын молышт йодыт.

— Кодшо тэлым ликпунктыштына кугыраклан шогышым, кө ок тол, мый возгалэм ыльэ. Туныктышо эрэ „сто процентлан“, погыныза манэш, а Оклий пэш вустык вэт, ик кана ала мо мийышат, тугак ыш кошт вэт. Эрэ шарпан дэн нашмакым мөнгыштыжө түрлэн кийыш,—умылтара садэ ватэт.

— Памильыжым возэн мошта дыр?—тудлэч адак йодыт.

— Могай мошта?! Памильыжым огыл, ик буквамаат возэн ок мошто. „А“ дэнэ „О“ буквамаат ок палэ. Йалыштыжат вэт ышкэдак тунэмдэ кодын—маньэ адак. Тидэ мутшо Йыванын шүмышкыжө нмымак кэрэ:

— Оклий адак йөршын тунэмдымэ улмашыныс. Тудын дэнэ шотым муаш ок лий токан. Мэмнан колхозышто чылан тунэмшэ улыт,—шоналтыш. Йыван почэш Опой ватэ лэктын шуо.

— Ну, ындэ тыйат ўдыр сэмын сорвалтараш түнгалнэт мо?—Йываным шылдалэш.

— Укэ, йэнгай, шонышым-шонышымат, шотлан толшаш огыл. Сүаным ыштэ, чэркыш кай, олным пу, шарпан-нашмакым кучылт. Колхозышто тыгэ илаш ок лий, у сэмын илаш күлэш, тошто йўла дэнэ модын, трудодэнь дэч посна кодат. Адак йөршын тунэмдымэ улмаш, ликпунктымаат пытарэн огыл, араканам нал да мий—маньат Йыван савырнэн ошкыльо.

Опой ватэ өрын вэлэ. Пөртысө калыкат Йываным вуча.

— Качэ марий куш кайыш? Мо лийэ?—йодыт. Опой ватат өрын-өрын пэлэштыш:

— Оклий, кугун сорвалтарымэ ок күл ыльэ, тэнийсэ калык кагура вэт. Вэс кана маркэ чыталташ возэш дыр,—маньэ.

— Сырыш ужат, сырыш ужат,—Оклийын аважэ ызга.

— Мом ойлэн кодыш,—шўлыкын йодэш Оклий.

— Мом ойла, утыжым нимат ок ойло. Оклий тунэмын огыл, альэ тунэмашыжэ күлэш, ончыкылан ликпунктышто тунэмжэ,—манэш.

— Погынышо калык эркын гына шаланыш.

Лач кок арньа гыч Шўкэм-йал Йыван ышкэ пошкудо йалыштыжак ўдырым налын—ман гыч шокта.

Оклийат сырымыжэ дэнэ пазар кэчын книшка магазин гыч Акрэй возымо букварьым налын тольат, кэчэ йыда эркын гына тунэмаш тўнгальэ.

У М У Р О

Мачвий Саньук.

Шокталаш кармонь лийжэ,
Кэмэт дэн мом ыштэм?
Танэм лийжэ, ударницэ лийжэ,
Йолкоэт дэн мом ыштэм?

* * *

Мый Майрукым йөратэм
Ударницэ улмыжлан;
Ударницэ улмыжлан—
Пашам тыршэн ыштымыжлан.

* * *

Ош моторэм шинчаштэм,
Шинчам йўла, мом ыштэм?
„Марий ўдрамаш“ кидыштэм,
Лудмэм шуэш, мом ыштэм?

* * *

Вуй мучаштэ турийжэ,
Муралталын йыр пөрдэш.

Йыван ўдыр Эвикажэ,
Трактор дэнэ куралэш.

* * *

Олыкышкэт мийальымат,
Мөр пэлэдышым погалыым.
Колхозышкэт пуралыымат,
Улан ылышыш лэгылдалыым.

* * *

Кудо вуйысо вараксэмжэ,
Кудо шыкшэшэт орлана.
Пөтыр ватэ йэнгажэ,
Тўрым түрлэн орлана.

* * *

Йўмэм шуэш, йўмэм шуэш,
Игэ мўкшын пўрыжым.

Налмэм шуэш, налмэм шуэш
„Марий ўдрамаш“ журналжым.

ШКЭЖЭ ШИНЧАШ ПЭРНЫДЫМЭ, ПАШАЖ ДЭН ЧЫЛАМ ӨРЫКТАРЫШЭ¹⁾

М. Красавин йалкорын очэркшэ

Эчика кумышо ий колхозышто. Тудо изиньэк ачаж-аваж дэч тулыкэш кодын, садлан йэн кид мучаштэ илашыжэ пэрнэн. Пойан-влак дэн тарзылыкэш илэн коштын, нунылан пашам ыштэн толашэн, шултыш киндэ шомак йөрэ гына пэрнэн. Шомаклан вэрч тудыжат логар гыч кайэн огыл. Тыгэ тулыкэш кодмэкыжэ тудлан шуко орлыкым ужашыжэ пэрнэн.

Ындыжым Эчикалан куанымэ гай чучэш. Кылта шийын пытэн гынат, колхозышто альэ паша сита. Кылмаш куралшаш, парэнтгэ кунчышаш уло. А тудо 150 трудодэньмат ыштэн ситарэн. Адак марийжэ йужгынам завод гыч толэдэн, тудат полшэн.

Тэ шинчэда, Эчика кунар киндым налэш? Кок тонымат утла налэш.

„Красный пахарь“ колхозын шурныжо пэш сай шочын, уржажэ гэктарлан 15 цэнтнэр лэктышым пуэн. А ожно эн сай шочмаштат шурно лэктыш гэктарлан 9-10 цэнтнэр дэч коч лийын огыл. Ик уржа гына трудодэньлан 12 килограм дэн логалэш, да 2 килограм нарэ шыдан логалэш. Таржым, парэнтгыжым да монь шотлыманат огыл. Эчикан чыла мо налмыжым опташ вэржат ок ситэ. Вэт парэнтгыжак 150 мэшак погына. Шотлэн ончызайан, тудын ударлын ыштымыжэ мом шога. Вэт Эчика арамак огыл уржа налмыж годым кунарэ моло толшашыжымат шинчэн нальэ. Садлан тунамак погынымаштэ зайом налаш эша 50 тэнтгэлан йэшарэн возалтэ, да адак тунамак ышкэт озанлыкан-влак коклаштэ 200 тэнтгэаш зайомым шараш обэзатэлыштым нальэ.

— Колхозлан курымэш таум ышташ тунгалам. Тудо мыйым йол умбак шогалтыш. У илышлан корным почо, мый ындэ илышым вэс сэмын ончаш тунгалынам.

Чынжымак: тудо ындэ илышым у сэмын онча. Илыш ышкат тудым ындэ тарвата, у йэнгыш савыра, пырля пашалан туныкта, тошто пызырналт илыма гычшэ луктын моло колхозник-влак дэн тёр ышта. „Красный пахарь“ колхозышто ударник-влак нэргэн поснак чот шонат. Эчика йолташ судын члэнжылан шога. Колхозышто лодырь, рвач-влак дэн кучэдалэш. Йал-совет ударник-

влакым кангашыш ұжын, нунылан окса погымо пашам кучыкта. Ормаш лийын ок кэрт, Эчика кугыжанышлан обэзатэлыштво почэш мо тұлышашым срок дэч ончычак тұлэн шуктэн. Идалыкаш ұй заданьым ийуныштак пуэн тэмэн. Шылымат тугак. Мэжымат тұлэн пытарэн, а окса шотым манмаштэ—ойлыманат огыл, шукэртак тұлэн.

— Колхоз вэрч тыршэт—от ондалалт: тудо тулэчат чот тый вэрчэт тырша,—тыгэ манэш Эчика.

Адак тудо кылта шиймаштэ кузэрак паша ыштымыж нэргэн ойла:

— Кылта шиймэ паша пэш вийан кайэн шогыш. Кылта кукшо ыльэ. Шокшо, кэчэ пэлта. Кэчэгут лым лийдэ кылта шиймэ машинэ мұгыра. Йудлан пэлэ каван кодо, сай лэвэдмэ огыл ыльэ. Кастэнэ пыл погынаш тунгальэ гынат, йур толэш, манын иктат шонэн огыл. А пэлийудлан кэнэта волгынчо волгалтэ, кудырчө рашкалтыш. Вийан мардэж лэктэ, урэмыштэ пуракым нолтыш, оралтэ лэвэдыш умбалнэ олымым тарватыш. Пичкэмыш—парнья шуралташат ок кой. Колышт кийэм—малэн ом кэрт. Шум коржэш. Йур тунгалэш—вэт пэлэ каваным чылт норта. Киндына шытэн локтылалтэш. Калык нойэнат, мала, нунын тидэ ушыштыштат укэ. Мыйат киньэлым, волгынчо тугак волгалтэш. Бригадир дэк куржым, окнажым пэралтышым. Тудат тёрштэн киньэлын, вурсэдалаш тунгальэ: „мом ийаланэн коштат, малаш эркым от пу“—кычкыра. Ну бригадир, мыйат шоналтышым. Тидлан мый вара тудым погынымаштэ йошкартышым. Тыгэ эшэ кум йэнгим кычкыршымат, кайэн каваным лэвэдна. Лэвэд гына шуктышина, йур тунгальэ. Варажым вэдра дэн кышкымыла кышкаш тунгальэ. Тылэч варажым лұмын үчө ыштымэ гай, эрэ йур йогыш. Тачат йур, эрлат йур. Йора эша, каванна лэвэдмэ. Укэ гын, кугу энгэкыш логалына ыльэ. Энгэкшэ колан? Ыш-каланнак.

Тыгэ колхозникын личный интэрэсыжэ партий шудымыж почэш чумыр колхоз интэрэс дэн кылдалт шога. Тыгэ тудо ончыко кайа, у сэмын воспитайалтэш, у социалист обшэствын сознательный да активный строитэльжэ лийэш.

¹⁾ Мучаш. Тунгалтышыжэ 4-шэ номер „Марий Удрамаш“ журналэш пэчэтлалтын.

Рушла гыч А. М. Малинин кусарэн.

ЙАСЛЭ

—...Азан ватэ паша годем, азажым йаслыш намийэн кодат, нимо шоньдэ ласкан пашамышта. „Кушан кодаш? Суртэш кодаш гын, ала осал пашам ыштат“, манын шонэн коштмашыжэ ок лий. Йаслыштэ йоча арун, сайын, у сэмын он чалтэш. Адак йочан аважат пасушто ыштышаш пашажым жапыштэ ыштэн мийа.—Тыгэ ола гыч толшо шэм ўпан ўдыр ўдрамаш-влаклан умылтара. Кутырымыжо лугычак коклан ош шовыч дэн пўжалтшэ шўргыжым ўштылэш.

— Мыланнажэ кэрэк, икшыван йэнжэ кутырыжо... Ода поч-гынат, ойгына укэ,—Ана, Пўтыр ватын пошкудыжо, ўдрамаш-влакын кўлэшан пашашт гыч шкэ вуйжым корангда.

— Йаслым почашак кўлэш... Паша жапыштэ икшывэ дэн пэш йўсланалтэш... Йаслыш нами-йэн кодэт, ик мучаш лийэш,—ала кунар йўк кэнэта ойым лукшыла йыр шарлыш.

—Ўдрамаш-влак!..—Онисан вичкыж йўкшў пўрт кайык гай чыгымалтышэ ўдрамаш-влакым кэнэта шыпландара.—Мыланна йаслым почашак кўлэш, тыгэ да тугэ мутым шуйкалэн шогыман огыл,—манын Ониса пэлэштыш. Погынымаштэ ўдрамаш-влак чыланат йаслэ нэргэн ышкэ шонымыштым кутырат: ик тўшкажэ, йаслым почаш кўлэш, вэс тўшкажэ, йаслым почаш ок кўл, кумышо тўшкажэ, йаслым почыт-укэ—мэмнан икшывына укэ, манылдт. Шуко кутырымэк пунчал мутым лукташлан погынымаш вуйлатышэ йўклаш тўнгальэ:

— Кў йаслым почаш манэш гын, кидшым нўлталжэ!... Колтыза!... Кў ваштарэш? Ваштарэш укэ гайак, йаслэ почылтэш.

— Йаслэ пашалан тунэмшэ ўдрамашым колтэда мо?—Орина эркырак йодэш.

Ола гыч толшо ўдыр Оринан йодмашлан ку-гунак ойлаш тўнгальэ:

— Тидэ пашаштэ альэ мэмнан паша йэнна ок ситэ. Тэ шкэндан кокла гычак активный ўдрамашым ойырза! Тэвэ, мый шонымаштэ, кычалшашат укэ, Орина шужарым йаслэ вуйлаташ шогалташ. Орина тунэмшэ, йаслэ пашам пала,

моло йэнгым ойырышашат укэ!—манын ола гыч толшо ўдыр йўкла.

— Тыгайжым кэртам да, лучо ола гычак колтэда гын, сай лийэш дыр шонэм,—Орина шымангына пэлэштыш. Орина йал школымгына пытарэн гынат, газэтым, журналым лудын шогымыжо дэн, илыш кузэ ончык кайэн шогымым палэнак шога. Утларакшым ўдрамаш коклаштэ пашам сай шинча. Сандэн ўдрамаш-влак Оринан мутшым колыштыт.

Тыгэ Роса йал ўдрамаш-влак йаслэ нэргэн погынымашым лум кайэн пытымэ жапыштак эртэрэн, вуйлатышылан Оринам сайлышт.

* * *

Паша жап шуо. Пўтыр ватэ йочажым йаслыш ок пу. Тудын йочажым нигушак кодэн кайаш укэат, шонго кува Марпа дэк нангайыш.

— Марпа, мэ пасуш кайэна, Йапий дэн Йамэтым нигушак кодаш, сандэн ўрымат, тый дэ-кэт кондышым.—Пўтыр ватэ Марпам сўрвалымэ сэмын пэлэшта. Пуйто тудо икшывыжым тачэгына тыгэ йэн дэран кода, молгунам гын, йэн шинчам ончэн огыл.

— Кодо, кодо, рвэзэ-влак дэн модыт,—Марпа шуйалтэнгына ойла.—Йаслым вашкэ почын шуктат, тый икшывэтым тыгак йаслыш коштыкташ тўнгалат.

— Мый йаслэ дэч посна илэн кэртам,—Пўтыр ватэ ышкэ ўскырылыкшымак ойла. Пўтыр ватэ ышкэжэ вэлэ огыл, моло ўдрамашымат йаслэ дэч корангдаш тўча.

Мо гынат, Пўтыр ватэ ышкэ сэмынжэ тошто койышым мокта. Тудын капэшыжэ тошто илынчот шўнчалалтын, тудо колхозышкат пурыдэ ила.

Орина йаслым почын шуктыш. Йаслыштэ чылажэ коло ик йоча уло. Оринанан полшаш Овдачийым шогалтэныт. Йаслэ пўртлан Йапыкын тошто пўртшым пуышт. Йаслым почмо почешак пэш сайынак огыл ыльэ. Кўлэш ўзгарат ситышын укэ, малашлан койко ок ситэ, адак модышат ситышын налмэ огыл ыльэ. Кэч кунамат,

кэч могай паша ыштымаштат вигак ситышын ыштэн шукташ ок лий. Эркынак, окса лиймэ сэмын ыштэн шогалтэш.

Тыгай жапыштэ клас тушман пэш йывырта, тудлан ўдрамаш коклаштэ агитацэ колташыжэ пэш йён. Пётыр ватат койдарэн воштылэш:

— Пэш моктышда, моктымо шэкшда шэльэ... — манын шуко кана воштыл ойлыш.

Воштылын улыт гынат, Орина йаслым кудалтэн огыл, тудо эрэ йаслэ пашам виктараш тыршыш. Тудо жапыштыракак Орина йаслыш йочалан ситышын койкым да вакшышым ыштыктэн шындыктыш. Йочалан кочкаш шолташ түрлө кочкыш продуктым колхоз гыч пуышт. Модышланат колхоз вуйлатышэ йёным муын, ола гыч модыш-влакым налын кондыктыш. Ындэ йаслэ вийанэш, йаслэ түс пэш вэстүрлэмэ. Йоча-влакат пырля илаш тунэм шуыч. Түрлө сэмын модыш дэн модыт, куршталыштыг, воштылыт. Ындэ йоча йаслэ кэчын пэнггыдэмэш. Йаслын сайлыкшым ужын, колхоз калыкат йаслылан вийан полшаш тўнгальэ.

Ойар кэчэ. Паша жап. Йапыкын кудывэчыштэ шудо нимат тошкалтын огыл, тудын волыкшо укэлан көра, түрлө пэлэдыш шинчам йымыктэн сылнэштарэн пэлэд шога. Йаслысэ йоча-влак тидэ пэлэдыш коклаштэ куанэн модыт.

— Кучо-кучо! — кычкырлэн кармым, лывым кучаш төчат. „Атья-тьатья“ малдэн муршыштла пэлэдышым погат. Изиш кугырак йочашт ышкэ сэмынышт мурым мурат. Йоча-влакын вичкыж йүкышт мўкш ызгымыла вэл шокта. Пэлэдыш сэмынак пэлэдыш лонгаштэ пэлэд кушкыт.

— Очу, мый „Октябронок“ манмэ мурым тўнгалам. Орина акай, тўнгалам мо? — вэсэла, кылаш ўпан изи ўдыр пэлэшта.

— Тўнгал вэлэ, тўнгал, Таньуш, — лыжга капшым модыктыл, Орина манэш.

Октябрёнок улына мэ,

У илышын саскажэ.

Тыгэ ласкан ончымашэш

Пэлэдалтын кушкына.

— Ха-ха, Микуш пырысла мура, — Лизуш вычымалта.

— Ыскэ пыйыс уят. Мыйын онсыч пэйэдышым найат! — чонэшташ төчышө пөрт кайыкигэ сэмын төрштылшыжла изи Микуш өпкөла.

— Куку, куку, — иктэ кужу шудым лупша.

— Сй, Орина акай, кугу каймэ, мыйым кочнэжэ — Васьюк лўдын кычкыра.

— Кўш, изим итэ... Тидэ кармэ огыл, мўкш, — Орина умылтара.

— Айда мўжым налына! Очу ойла.

— Огына нал, вэс кана налына.

— Йоча-влак, айда „иктыт, коктыт“ манын коштына. Радам дэн тыгэ шогалза! — манэшат, рат дэн шогалтэн строй дэн кошташ туныкташ тўнгалэш.

Могала шогылтмэк Оринан кычкырымэ сэмынак, умбалнат йүк шокта. Орина шкэ сэмынжэ „сат шэргылтэш ала мо?“ шоналта. Вара палыш: урэм капка дэн Оринан мутшым пошталийон онгарэн шога улмаш, Орина кэнэта шып лийэ.

— Эй командир полка, могай полкам вуйлатэт?! На тэвэ тыланэт штаб гыч увэрым колтат! — пошталийон воштылал пэлэштыш. Тидэ мутым Орина кольат, чонжылан командир улмыжлак чучо.

— Пэш сай паша, налшаш, — Оринат воштылалын пэлэштышат, кагаз вўдылкам нальэ.

— А-а, йоча йаслэ нэргэн йодмо кнага-влак толынат шуыныт аман, — ышкэ сэмынжэ, кэчэш йошкаргышэ шўргыжым лимон тэмдалмэ сэмын куптыртэн воштылын кутыра.

Газэтым шаралтэн лудаш тўнгальэ, „Орина примэрым ончыкта“, манын возымым ужо.

— Овдачий, ончо мэмнан йаслым моктэн возымо, — пөртончылно улшо Овдачийым кычкырен, кэнэта чурек ышта.

— Ончылгэчэ гына толын ыльэ, газэтышкат возэн шуктэныт... Григорьёва тудо пэш сай ўдыр, йаслэ почаш толмыжо годымак мый тудым пэш моктышым, — Овдачий сангажым куптыртэн, пырыс кольам ончымо сэмын, Оринам ончалшыжла кармонь йылмэ гыч вычкыж йүк чытырналт лэкмэ сэмын пэлэштыш.

Григорьёва пэш поро: пашадам сай колтыза, вара тэмдам пөлэклэна, — манын ойлыш.

— Овдачий, йаслэ пашаш уло вийым пыштэн, йаслым сайэмдаш пижына! — Орина куанэн Овдачийым ондалын шындат, йоча-влакым модыкташ куржын колта.

* * *

Йаслэ почмылан пэл тылызат эртыш. Йоча-влак ачашт-авашт паша ышташ каймэ шэнггэч йаслыштэ у койыш дэн модын воштыл эртарат. Лачак Пётыр ватын йочашт — Йамэт дэн Йапий кэчыгут мөнгыштышт, лавра лонгаштэ почан кийат.

Ик кэчэ годым Орина, вүдлан кайымыжэ годым, Пöтыр капка тураш шуэш, кудывэчыштэ Йапий дэн Йамэтым ужэш.

— Йапий, Йамэт, айста йаслыш, молан ода мийэ? — Орина шыман гына пэлэштыш.

— Авай кайаш ок күштö, ида кай манэш! — Йапий лавран тувыржым кид копаж дэн йыгышыжла ойла. Ышкэжэ лүдшыла койэш.

— Мийза, аватын ойым ида колышт, укэ гын, тэ эрэ лавраштэ пörдал кийэда, — Орина нунын кумылыштым савыраш төча.

Орина вэдражым мурыктэн-мурыктэн ончыкыла ошкыльо. Вүдлан миймаш корнышто Орина Эвай кувам ваш лийэш. Эвай кува Орина дэч йодэш:

— Ёдырэм, эргым йошкар армий гыч сэрышым колтэн, тидэ сэрышым лудын пуйан, — манын сэрышыжым пэш лудыктынэжэ.

Орина сэрышым лудын шогымыж дэн жапым шижынат огыл, содор тарванэн ошкылэш. Вэдра ан гоч вүдшым лып-лоп шывырык-шовырык шоктыктэн вэлкала, вашкэрак толаш төча. Орина Пöтыр капка тураш шуо, тул орам ужо.

— Пожа-ар, пожа-ар!.. Пöтыр лэваш йёла-а!... — Орина лүдын өрткынымыж дэн кычкырэн-кычкырэн, вүдым кышкаш тўнгальэ.

Йöра, пожарный амбар мўндыр огыл. Кычкырымэ йёкым колын, шыдыр-шодыр шоктыктэн, тулым насос дэн йöрыкташ пижыч. Кудэш кодшо шонго кугыза-кува-влак чумыргат, адак пашалан йöрдёмö йоча-влак чумыргат. Калык погынэн шуын, тулым йöрыктэн пытарыш.

— Мом ышташ төчышда? — Йапий дэч Андрий эмыратэн йодо.

— К-колым ш-шолташ төчышна, лэваш йёмалнэ күр воктэн, кум йолан пöкөнэш авый изи подэш колым пыштэн ыльэ, мэ тудо колым шолташлан тулым олтышна, — Йапий шортшыжла мутым күрыштын ойлаш төча.

— Тачак йаслышкэ налына, аватын ойжым она

колышт. Йаслыштэ тэмдам моло йоча сэмынак сайын ончаш тўнгалына, — Орина лүдшö рвэзэ-влакым үйэштын, эмыратэн ойла.

Айсуло Йамэт дэн Йапийым йоча йаслыш вүдэн куржо. Пöтыр кудвэчыштэ альэ калык шаланэн шуын огыл ыльэ, Пöтыр ватэ шүлэшт-шүлэшт пакча гычла куржын толэш. Ышкэжэ пўжалтын, сынжэ ошэмын.

— Эй йумыжат!.. Мом төчэныт? Ышкэшт кушто улыт? — Пöтыр ватэ калык дэч йодэш.

— Тэвэ тыйын осал койышэт дэн могай шучко паша лийаш төчыш, йöра эшэ мый ужынам, — Орина Пöтыр ватым титаклэн, йонылыш койышыжым тўжвак луктэш.

— Тый, Пöтыр ватэ йэнгай, иктаж тушман ойым колыштынат дыр? Изишак суртэт йүлэныш кайэ! — мардэжла капшым лупшкэдылын комсомолка Окалчэ ойла.

— Мыйат тугак шонэм... Пöтыр ватэ йэнгай, титакэтым вигак почын пу. Укэ гын, ышканэтшкэ öпкөлэт, — Орина йодэш.

— Мый тыланда каласаш... Тыланда күлэшыжэ укэ, — Пöтыр ватэ öпкөлэн ойла.

— „Күлэшыжэ укэ“ манат? Тэвэ суртэт йёла ыльэ дык, күлэшыжым палэт ыльэ. Йöра, лачак вүдлан кайшэмла ужым, — Орина пэнгыдэ мут дэн каласа.

— Тугэ улдэ, Пöтыр ватэ, тый титакан улат! Оптымо артана сўмырлымыла калык кынъэльэ.

— Шэшкэ, викшым ойло... Шогэртэн кулак мыйыматшкэ вэлышкыжэ савыраш төчыш. — Кропиң кува йодэш.

— Мый... — Пöтыр ватэ öрын пэлэшта. — Мый йэн ой дэн тыгэ төчэнам. Мыйым Шогэртэн йалын шылын коштшо кулак Лазыр тынарышшуктыш. Моло ўдрамаш-влакымат куктыш. Тудо тўрлö сэмын шойа мутым шаркалыш. Пёрвой тудын тыгай осал шонымашым палэн ом ул, сандэн тудын ойжым колыштым. Ындыжэ гын, шойалыкшым палышым.

Отв. редактыр Е. Сидоркина. Сэкретар Е. Смирнова. Тэхредактыр А. Семенов.

МАРИИ ОБЛАСЬ КУГЫЖАНЫШ САВЫКТЫШ ТЫГАЙ КНАГАМ УЖАЛА:

- И. Сталин. Йошкар армий академий тунэм пытарышэ влакым лукмо годым ойлымжо . . . . . 10 ыр.
- В. Лэнин дэн И. Сталин. Социалис тагасымаш нэргэн . . . . . 60 ыр.
- К. Ворошилов. Лэнин, Сталин дэн Йошкар армий . . . . . 1 тэн.
- Сэргэй Миронович Киров . . . . . 60 ыр.
- Г. Рыклин. Георгий Димитров . . . . . 30 ыр.
- Валэриан Владимирович Куйбышев . . . . . 30 ыр.
- ВКП(б) Рүдө Комитэт плэнунын резольуцыж-влак . . . . . 20 ыр.
- С. Драпкина. Сарлаң сар . . . . . 40 ыр.
- В. Молотов. ССР Ушэм конституцыш ик мынбар вашталтышым пуртымо нэргэн . . . . . 30 ыр.
- Карпинский. Социализм вэрч кучедалмаш (политучэбник) . . . . . 2 т. 25 ыр.
- В. Молотов. Киндылан картычкэ систэмым пытарымэ нэргэн . . . . . 40 ыр.
- В. Сорин. Владимир Ильич Лэнин . . . . . 50 ыр.
- Иванов С. И. Сат паша . . . . . 40 ыр.
- Яндулин А. Ф. Прэзэ ончышын памьаткыжэ . . . . . 20 ыр.
- Йал озанлык артэлын примэрнэ уставшэ . . . . . 25 ыр.
- Йал озанлык кушкыл чэр дэн локтылшо ваштарэш кучедалмаш . . . . . 35 ыр.
- Костыльов. Мэмнан опытна-влак . . . . . 45 ыр.

- Лучинцева дэн Ласточкин. Сурт кайыкым ашнымаш . . . . . 35 ыр.
- Колхозышто дошкольно площадкэ молан күлэш . . . . . 50 ыр.
- Сэйфулина Л. Закон пудыртышо-влак (ойлымаш) . . . . . 30 ыр.
- Олык Ипай. Пионьэр муро (йоча почэла-мут-влак). . . . . 40 ыр.
- А. Ф. Тэрэхов. Пагалымэ йунат (пакчаштэ түрлө опытым ыштымэ нэргэн) . . . . . 50 ыр.
- Задонский. Шкэнан паша (пийэс) . . . . . 75 ыр.
- Либэдинский Ю. Арньа (повэсть) . . . . . 70 ыр.
- Малов Ф. Куго паша (вольык ашнымэ фэрмысэ паша нэргэн ойлымаш) . . . . . 1 т. 20 ыр.
- Сэлэзньова. „Карамэль“ (куго урлык прэзым куштымо нэргэн ойлымаш) . . . . . 65 ыр.
- Задонский. Вэс илыш (агитпийэс) . . . . . 60 ыр.
- Сэрафимович. Йоча (ойлымаш кнага) . . . . . 70 ыр.
- Субботин. Вэс шүм (пийэс) . . . . . 65 ыр.
- Тургэнэв И. С. Муму (повэсть) . . . . . 30 ыр.
- П. Власов. Пөрвөй палэ (пийэс) . . . . . 35 ыр.

ВАШКЭ ЛЭКТЫТ:

- С. Г. Чавайн. Акпатыр (Пугачов годсо жапым ончыктышо пийэс)
- М. Горький. Аважэ (Романын 1-й ужашыжэ).
- Томмэ дэн Диомидов. Вольык ашнаш тунэмме кнага (учэбник).

Кнага-влакым Маргизын чыла магазинлаштыжэ налаш лийэш. Заказым тыгай адрэс дэн колтыза:
Йошкар-Ола, Совет урэм, 60, Маргосиздат торготдэлла.

МАРИЙ УДРАМАШ

**ЖУРНАЛ
ШЭРГЕ
ОГЫЛ.**

ТУДЫМ КАЖНЭ КОЛХОЗНИЦЭ ДЭН ШЭМЭР
УДРАМАШ НАЛЫН КЭРТЭШ.

журналын акшэ:

- 12 тылзэ . . . . . 6 тэнгэ.   3 тылзэ . . . . . 1 т. 50 ыр.
- 6 тылзэ . . . . . 3 тэнгэ.   1 тылзэ (посна №)   50 ыр.

ПОДПИСКЫМ ЫШТАШ ВАШКЫЗА!

Ц. 1935г.
Акт № 117
Вкладн. л.